

કુર્આનની સર્વગ્રાહી તફસીર (વિવરણ)

મઆરિફુલ કુર્આન

ગુજરાતી

મૂળ લેખક

હઝરત મવલાના મુફતી મુહમ્મદ શફીઝ્ સા. (રહ.)

અનુવાદક

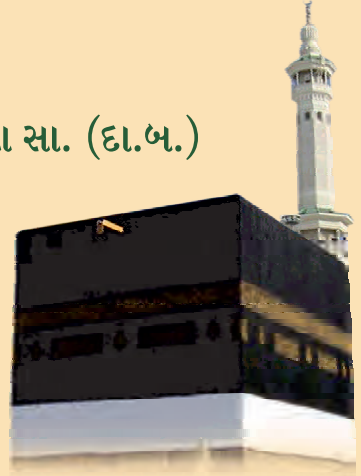
ઈલ્યાસ ગુલામમુહમ્મદ આદમ સાલેહ પટેલ (ખાનપુરી)

પ્રકાશક

હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ વલી ભૂતા સા. (દા.ખ.)

સ્થાપક તથા મોહતમિમ

જમિઅતુલ ઝનાત ટંકારીઆ
મુ.પો. ટંકારીઆ,
તા. જિ. ભરૂચ (ગુજરાત)

www.maarifulqurangujarati.com

કાનૂની ચેતવણી: ● આ તફસીરનો હેતુ ફી-સબિલિલ્લાહ પ્રચાર પ્રસારનો છે, જેથી કોઈપણ વ્યક્તિએ પ્રસ્તુત વેબસાઈટના કોઈપણ સાહિત્યનો અથવા તેના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ વેપારી ધોરણે કરવાની અથવા કિતાબ સ્વરૂપે છપાવવાની સખત મનાઈ છે. માત્ર ઓનલાઈન શેરીંગ કોઈપણ પ્રકારના એડીટીંગ સિવાય કરી શકાય છે.

● પ્રકાશક પાસે આ તફસીરના પ્રિન્ટેડ કોપીના સર્વ હક્ક કોપી રાઇટેડ હોવાના કારણે મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીમાંથી પ્રકાશક અને અનુવાદકનો પ્રિન્ટેડ કોપીનો પેજ નંબર, ભાગ નંબરનો હવાલો આપી કોઈ ફકરો કે વાક્ય કોઈ કિતાબ અથવા લેખમાં કોઈપણ જાતના એડીટીંગ વિના લખી / છાપી શકાય છે.

● આ બાબતોનું ઉલ્લંઘન કરનાર સામે કાયદેસરની કાનૂની કાર્યવાહી કરવાની સખત ચેતવણી આપવામાં આવે છે.

નોંધ : મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીના ૧૧ ભાગોની હાર્ડ પ્રિન્ટેડ કોપી મેળવવા માટે પ્રકાશક હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ ભૂતા સાહબનો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

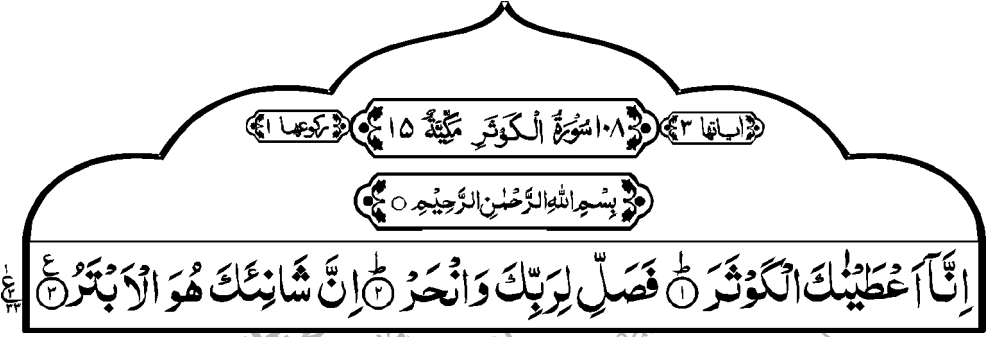
Designed and Typesetting By: Safwan Patel Khanpuri

પ્રકરણ (૧૦૮)

સૂરએ કવષર

સૂરએ કવષર મક્કામાં નાઝિલ થઈ, તેની ત્રણ આયતો છે.

આયતો : (સૂરએ કવષર : આયત નં. ૧ થી ૩)

તરજુમો / તફસીર :

અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું જે ઘણો જ દયાળુ અને કૃપાળુ છે.

બેશક, (હે મુહમ્મદ સલ. !) અમે આપને કોસર અર્પણ કરી છે. (૧) માટે

આપ પોતાના પરવરદિગાર માટે નમાઝ પઢો અને કુરબાની કરો. (૨)

બેશક, જે આપનો દુશ્મન છે તે જ નામોનિશાન વગરનો છે. (૩)

વિસ્તૃત વિવરણ :

આયતો ઉતરવાની પૂર્વભૂમિકા :

ઈબને અબી હાતિમે સુદીથી અને બયહકીએ દલાઈલુત્તુબુવ્વહમાં હઝરત મુહમ્મદ બિન અલી હુસૈન (રદિ.)થી નકલ કર્યું છે કે જે વ્યક્તિની અવલાદ મરી જાય તેને અરબ "અબતર" કહ્યા કરતા હતા, એટલે કે જેનો વંશ નાશ પામ્યો છે તે ! જે સમયે નબીએ કરીમ صلی اللہ علیہ وسلمના પુત્રો કાસિમ અથવા ઈબ્રાહીમનો બાળપણમાં જ ઈન્તેકાલ થઈ ગયો તો મક્કાના કાફિરો આપ صلی اللہ علیہ وسلمને અબતર કહીને મ્હેણા મારવા લાગ્યા. આવું કહેનારાઓમાં આસ બિન વાઈલનું નામ ખાસ વર્ણન કરવામાં આવે છે, તેની સામે જ્યારે રસૂલે કરીમ صلی اللہ علیہ وسلمનું વર્ણન કરવામાં આવતું તો કહેતો કે તેમની વાત છોડો, એ કંઈ ફિકર કરવાની વસ્તુ નથી કારણ કે

તે અબતર (એટલે કે જેની પેઠી નથી તે) છે, જ્યારે તેમનું મૃત્યુ થઈ જશે તો તેમનું કોઈ નામ લેનારું પણ રહેશે નહીં. તેના ઉપર સૂરએ કવષર નાઝિલ થઈ.

(રવાહુ બગવી, ઈબ્ને કષીર, મઝહરી)

અમુક રિવાયતોમાં છે કે કા'બ બિન અશરફ યહૂદી એક વખતે મક્કા મુકર્મહ આવ્યો તો મક્કાના કુરૈશ તેની પાસે ગયા અને કહ્યું કે તમે આવવુવાનને નથી જોતા જે કહે છે કે તે અમારા સૌથી (દીનના મા'મલામાં) ઉત્તમ છે જ્યારે કે અમે હાજીઓની સેવા કરનારા અને બયતુલ્લાહનું રક્ષણ કરનારા અને લોકોને પાણી પીવાડનારા છે. કા'બે આ સાંભળીને કહ્યું કે નહીં ! તમે લોકો તેનાથી સારા છો. તેના ઉપર આ સૂરએ કવષર નાઝિલ થઈ.

(ઈબ્ને કષીર - બઝઝાર દ્વારા સહીહ સનદથી, રવાહુ મુસ્લિમ મઝહરી દ્વારા)

બુલાસો એ છે કે મક્કાના કાફિરો જે રસૂલે કરીમ ﷺ ને પુત્રરૂપી સંતાન ન રહેવાના કારણે "અબતર"ના મહેણાં મારતા હતા અથવા બીજા કારણે આપ ﷺ ની શા'નમાં ગુસ્તાખી કરતા હતા. તેમના જવાબમાં સૂરએ કવષર નાઝિલ થઈ છે જેમાં તેમના મહેણાં અને કટાક્ષનો જવાબ પણ છે કે માત્ર પુરુષ સંતાન ન રહેવાથી આપ ﷺ ની નસૂલ નાશ નથી પામી અથવા તેમનો વંશ ચાલવાનો નથી એવું કહેનારા સત્યથી વેગળા છે. આપ ﷺ ની નસૂલ અને વંશ પણ ઈન્શાઅલ્લાહ કયામત સુધી દુનિયામાં બાકી રહેશે જો કે તે પુત્રીરૂપી સંતાન દ્વારા હશે અને તેમનો આધ્યાત્મિક વંશ એટલે કે આપ ﷺ ઉપર ઈમાન લાવનારા જે વાસ્તવમાં નબીની રૂહાની અવલાહ હોય છે તો તેઓ એટલા મોટા પ્રમાણમાં હશે કે પાછલા બધા અંબિયા (અલૈ.)ની ઉમ્મતોથી પણ વધી જશે અને તેમાં રસૂલે કરીમ ﷺ નું અલ્લાહ તઆલા સમીપ સ્વીકૃત અને સન્માનનીય તથા ઈજ્જતવાળા હોવું પણ ઉપસ્થિત છે જેનાથી કા'બ બિન અશરફના નિવેદનનો રદિયો થઈ જાય છે. આ બધા વિષયો સૂરતની ત્રીજી આયતમાં છે.

إِنَّا أَعْطَيْنَكَ الْكَوْثَرَ (રહ.)એ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રહ.)થી તેમની તફસીરમાં નકલ કર્યું છે કે તેમણે કહ્યું કે "કવષર" તે મોટી ભલાઈ છે જે અલ્લાહ તઆલાએ આપ ﷺ ને અર્પણ કરી છે. ઈબ્ને અબ્બાસ (રહ.)ના ખાસ વિદ્યાર્થી સઈદ બિન ઝુબૈર (રહ.)ને કહેવામાં આવ્યું કે અમુક

લોકો કહે છે કે જન્મતની એક નહેરનું નામ કવષર છે તો સઈદ બિન ઝુબૈર (રદિ.)એ જવાબ આપ્યો કે (ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ.નું નિવેદન તેનો નકાર કરતું નથી બલકે) જન્મતની નહેર જેનું નામ કવષર છે તે પણ આ મહાન ભલાઈમાં સામેલ છે તેથી તફ્સીરના ઈમામ મુજાહિદે કવષરની તફ્સીરમાં કહ્યું કે તે દુનિયા અને આખિરત બંનેની મહાન ભલાઈ છે તેમાં જન્મતની ખાસ નહેર (પણ) સામેલ છે.

હોઝે કવષર :

બુખારી, મુસ્લિમ, અબૂ દાવુદ, નસાઈએ હઝરત અનસ (રદિ.)થી રિવાયત કરી છે, મુસ્લિમના શબ્દો આ પ્રમાણે છે,

بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَظْهَرِنَا فِي الْمَسْجِدِ إِذَا غَفِيَ إِغْفَاءً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مُتَبَسِّمًا - قُلْنَا مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لَقَدْ أَنْزَلَتْ عَلَيَّ أَنْفًا سُورَةً فَقَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنَّا عَطَيْنِكَ الْكُوْتُرَ... ثُمَّ قَالَ أَتَدْرُونَ مَا الْكُوْتُرُ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّ نَهْرًا وَعَدَنِيهِ رَبِّي عَزَّوَجَلَّ فِيهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ وَهُوَ حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْتَهُ عِدْدُنُجُومٍ فِي السَّمَاءِ فَيُخْتَلَجُ عَبْدٌ مِنْهُمْ فَأَقُولُ رَبِّ إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي فَيَقُولُ إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحَدْتُ بِعَدِكَ

“એક દિવસે જ્યારે રસૂલે કરીમ صلوات الله عليه અમારી વચ્ચે હતા અયાનક આપ صلوات الله عليه ઉપર એક પ્રકારની ઊંઘ અથવા બેહોશી જેવી પરિસ્થિતિ છવાઈ ગઈ, પછી હસતા હસતા આપ صلوات الله عليه એ માથું ઉઠાવ્યું, અમે પૂછ્યું, યા રસૂલુલ્લાહ صلوات الله عليه ! તમારા હસવાનું કારણ શું છે ? આપ صلوات الله عليه એ કહ્યું કે મારા ઉપર અત્યારે એક સૂરત નાઝિલ થઈ છે, પછી આપ صلوات الله عليه એ બિસ્મિલ્લાહની સાથે સૂરએ કવષર પઢી પછી કહ્યું, તમે જાણો છો કવષર શું વસ્તુ છે ? અમે કહ્યું, અલ્લાહ અને રસૂલ જ જાણે છે, આપ صلوات الله عليه એ કહ્યું કે આ એક જન્મતની નહેર છે જેનો મારા પરવરદિગારે મને વાયદો કર્યો છે જેમાં ઘણી ભલાઈ છે અને આ હોઝ છે જેના ઉપર મારી ઉમ્મત કયામતના દિવસે પાણી પીવા માટે આવશે, ત્યાંના પાણી પીવાના વાસણ આસમાનના તારાઓની સંખ્યામાં હશે, તે વખતે અમુક લોકોને

ફરિશ્તા હોઝ ઉપરથી હટાવી દેશે તો હું કહીશ કે હે મારા પરવરદિગાર ! આ તો મારી ઉમ્મતમાંથી છે; અલ્લાહ તઆલા કહેશે કે તમે નથી જાણતા તમારા પછી તેમણે કેવો નવો દીન અપનાવ્યો છે.”

ઈબ્ને કષીરે આ રિવાયતને નકલ કરીને વધુમાં લખ્યું છે,

وَقَدْ وَرَدَفِي صِفَةِ الْحَوْضِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَنَّهُ يَشْخَبُ فِيهِ مِيزَابَانِ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ نَهْرٍ الْكَوْثُرِ وَأَنَّ أَيْتَهُ عَدَدُ نَجُومِ السَّمَاءِ

“હોઝના લક્ષણમાં હદીષની રિવાયતોમાં આવ્યું છે કે તેમાં બે ઝરણા આસમાનથી પડશે જે કવષરની નહેરના પાણીથી હોઝને ભરી દેશે, તેના વાસણ આસમાનના તારાઓની સંખ્યામાં હશે.”

આ હદીષથી સૂરએ કવષરનું ઊતરવાનું કારણ પણ જાણ થઈ અને કવષર શબ્દની સાચી તફસીર પણ, એટલે કે “ખેરે કષીર ઘણી મોટી ભલાઈ” અને એ પણ આ મોટી ભલાઈમાં તે હોઝે કવષર પણ સામેલ છે જે કયામતમાં ઉમ્મતે મુહમ્મદિય્યહ ﷺને તૃપ્ત કરશે. વળી, આ રિવાયતથી એ પણ સ્પષ્ટ થઈ ગયું કે અસલ કવષરની નહેર જન્મતમાં છે અને આ હોઝે કવષર હરના મેદાનમાં હશે અને તેમાં બે ઝરણાઓ દ્વારા કવષરની નહેરનું પાણી નાંખવામાં આવશે. તેમાં એ રિવાયતોનો સુમેળ પણ સધાઈ ગયો જેનાથી જાણ થાય છે કે હોઝે કવષર ઉપર ઉમ્મતનો પ્રવેશ જન્મતથી પહેલાં થશે અને આ હદીષમાં જે અમુક લોકોને હોઝે કવષરથી હટાવી દેવાનું વર્ણન છે તે એ લોકો છે જેઓ પાછળથી ઈસ્લામથી ફરી ગયા અથવા પહેલેથી જ મુસલમાન ન હતા પરંતુ મુનાફિક સ્વરૂપે ઈસ્લામની જાહેરાત કરતા હતા. રસૂલે કરીમ ﷺ પછી તેમનો નિફાક ખુલીને સામે આવી ગયો. વલ્લાહુ અઅલમુ.

સહીહ હદીષોમાં હોઝે કવષરના પાણીની સ્વચ્છતા અને મીઠાસ તથા તેના કિનારાઓનું ઝવેરાતથી શણગારાયેલા હોવા વિશે એવા લક્ષણો પ્રસ્તુત છે કે દુનિયામાં તેનું કોઈ વસ્તુ ઉપર અનુમાન લગાવી શકાતું નથી.

આ સૂરતનું નાઝિલ થવું જો કાફિરોના મ્હેણાંઓના બચાવમાં હોય જેમકે ઉપર વર્ણન થયું કે આપ ﷺની પુત્રરૂપી અવલાદ મૃત્યુ પામવાના કારણે તે લોકો આપ ﷺને “અબતર” એટલે કે વંશ પેઢી ન રહી હોય એવા ઠરાવતા હતા

અને કહ્યા કરતા હતા કે તેમનું કામ અમુક દિવસનું છે પછી તેમનું કોઈ નામ લેનાર પણ બાકી રહેશે નહીં તો આ સૂરતમાં આપ ﷺ ને કવષર અર્પણ કરવાનું વર્ણન છે જેમાં હોઝે કવષર પણ સામેલ છે આ મહેણાં મારનાર અને કટાક્ષ કરનારાઓનો સંપૂર્ણ રદિયો છે કે તેમનો વંશ અને પેઢી માત્ર એટલું જ નહીં કે દુનિયાની જિંદગી સુધી ચાલશે બલકે તેમની રૂહાની અવલાદનો સંબંધ મહશરમાં પણ અનુભવાશે જ્યાં તેઓ સંખ્યામાં પણ બધી જ ઉમ્મતો કરતાં વધારે હશે અને તેમનું સન્માન અને માન મર્યાદા પણ સૌથી વધારે હશે.

مَنْ حَرَّ اِنْ حَرَّ માં શબ્દ અન્-હર થી બને છે. ઊંટની કુરબાનીને નહર કહેવામાં આવે છે જેનો સુન્નત તરીકો તેના પગને બાંધીને ગળાના ભાગે ભાલો અથવા છરી મારીને લોહી વહાવી દેવું છે જેમકે ગાય બકરી વગેરેની કુરબાનીનો તરીકો ઝબહ કરવું એટલે કે જાનવરને સુવાડીને ગળા ઉપર છરી ફેરવી દેવું છે. અરબમાં મોટે ભાગે ઊંટની કુરબાની થતી હતી તેથી કુરબાની કરવા માટે અહીંયાં اِنْ حَرَّ શબ્દ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. અમુક સમયે "નહર" શબ્દ કુરબાનીના અર્થમાં પણ ઉપયોગ થયો છે. આ સૂરતની પ્રથમ આયતમાં કાફિરોની ખોટી માન્યતાઓ વિરુદ્ધ રસૂલે કરીમ ﷺ ને "કવષર" એટલે કે દુનિયા અને આખિરતની દરેક ભલાઈ અને તે પણ મોટા પ્રમાણમાં અર્પણ કરવાની ખુશખબરી સંભળાવ્યા પછી તેના શુક્રિયા સ્વરૂપે આપ ﷺ ને બે વસ્તુઓનું માર્ગદર્શન આપવામાં આવ્યું છે. એક નમાઝ, બીજું કુરબાની. નમાઝ શારીરિક ઈબાદતોમાં સૌથી મોટી ઈબાદત છે અને કુરબાની આર્થિક ઈબાદતોમાં એ બીનાએ ખાસ વિશિષ્ટતા અને મહત્ત્વ ધરાવે છે કે અલ્લાહ તઆલાના નામ ઉપર કુરબાની કરવી મૂર્તિપૂજાની પ્રથા વિરુદ્ધ એક જિહાદ પણ છે કારણ કે તેમની કુરબાનીઓ મૂર્તિઓના નામ ઉપર થતી હતી, તેથી કુર્આને કરીમની એક બીજી આયતમાં પણ નમાઝની સાથે કુરબાનીનું વર્ણન કર્યું છે, اِنَّ صَلَاتِيْ وَنُسُكِيْ وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِيْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ કુરબાની હોવું હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.), આતાઅ, મુજાહિદ (રહ.) અને હસન બસરી (રહ.) વગેરેની સનદી રિવાયતોથી સાબિત છે. અમુક લોકોએ વનહરનો અર્થ નમાઝમાં છાતી ઉપર હાથ બાંધવાનો અમુક તફસીરના ઈમામો તરફ સંબંધ દર્શાવ્યો છે તેના વિશે ઈબ્ને કષીરે કહ્યું કે આ રિવાયત મુન્કીર

(ભરોસો ન કરવાપાત્ર) છે.

مَا مِنْ شَانِي نُو اَرْتھ કપટ રાખનાર અને એબ લગાવનારનો થાય છે. આ આયત તે કાફિરો વિશે નાઝિલ થઈ છે જે રસૂલે કરીમ ﷺને "અબતર" એટલે કે વંશ કે પેઢી વિનાના હોવાનું મ્હેણું અને કટાક્ષ કરતા હતા. ઘણી રિવાયતોમાં આસ બિન વાઈલ અને અમુકમાં ઉકબા અને અમુકમાં કા'બ બિન અશરફ તેની પૃષ્ઠભૂમિમાં છે. હક્ક તઆલાએ રસૂલે કરીમ ﷺને કવષર એટલે કે ઘણા મોટા પ્રમાણમાં ભલાઈ અર્પણ કરી જેમાં ઘણા મોટા પ્રમાણમાં અવલાદ પણ સામેલ છે. આપ ﷺ માટે અવલાદનું મોટું પ્રમાણ એ આધારે છે કે નસબી અવલાદ પણ આપ ﷺની માશાઅલ્લાહ કંઈ ઓછી નથી અને પયગમ્બર કારણ કે સમગ્ર ઉમ્મતના પિતા હોય છે અને પુરી ઉમ્મત તેમની આધ્યાત્મિક સંતાન હોય છે અને આપ ﷺની ઉમ્મત પાછલા બધા જ અંબિયા (અલૈ.)ની ઉમ્મતથી સંખ્યામાં વધારે હશે. એક બાજુ તો તે દુશ્મનોની વાતને ધૂળમાં મેળવી દીધી, બીજી બાજુ એ પણ કહી દીધું કે જે લોકો તમને અબતર હોવાનું મ્હેણું મારે છે વાસ્તવમાં તેઓ જ અબતર છે.

બોધપાઠ :

અહીંયાં વિચાર કરો કે રસૂલે મકબૂલ ﷺના વર્ણનને અલ્લાહ તઆલાએ કેટલી ઉચ્ચતા અને મહાનતા અર્પણ કરી કે આપ ﷺના સમયકાળથી આજદિન સુધી સમગ્ર દુનિયાના ખૂણે ખૂણા ઉપર આપ ﷺનું નામ મુબારક પાંચ વખતે અલ્લાહ તઆલાના નામની સાથે મીનારાઓ ઉપરથી પોકારવામાં આવે છે અને આખિરતમાં આપ ﷺને મહાન સિફારસકર્તાનું ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત થશે, તેનાથી વિપરીત દુનિયાના ઈતિહાસને પૂછો કે આસ બિન વાઈલ, ઉકબા અને કા'બની અવલાદ ક્યાં ગઈ ? અને તેમના કુટુંબનું શું થયું ? પોતે તેમનું નામ પણ ઈસ્લામી રિવાયતોથી આયતની તફસીર હેઠળ સુરક્ષિત રહી ગયું નહિતર દુનિયામાં આજે તેમનું નામ લેનારું પણ કોણ બાકી છે ! فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ !

અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ! સૂરએ કવષર પૂર્ણ થઈ.

તારીખ : ૦૮ માર્ચ ૨૦૧૫ મુતાબિક ૧૬ જમાદિઊલ અવ્વલ ૧૪૩૬ હિજરી

ગુજરાતી અનુવાદક : ઈલ્યાસ પટેલ ખાનપુરી